

PRAVO POSADE BRODA NA DIO NAGRADE
ZA SPASAVANJE

I

OSNOVI ZA DOBIVANJE NAGRADE ZA SPASAVANJE

Već od najstarijih vremena priznato je pravo spasiocima na moru na primjerenu nagradu za pruženu pomoć i spasavanje pa pravni institut pružanja pomoći i spasavanja suvremenoga pomorskog prava – koji vuče svoje porijeklo iz poznatog instituta rimskog prava »ius naufragii« a koji je tokom vjekova s obzirom na posebne ekonomske, političke i saobraćajno-tehničke uvjete poprimao u raznim periodima različiti sadržaj¹ – priznanje to pravo spasiocima u skladu sa načelom svakom prema sposobnosti i zaslugama.

Tehničko-saobraćajni uvjeti, napose pojava brodova na mehanički pogon, nužno su utjecali na pravno oblikovanje instituta pružanja pomoći i spasavanja na moru pa je težište, kako u pogledu pitanja prava i obaveza koja slijede iz pružanja pomoći i spasavanja, tako i pitanja nagrade, stavljeno na brod kao tehničko sredstvo koje omogućava poduzimanje i izvršenje pothvata spasavanja, odnosno na njegovog vlasnika, tj. brodarka koji nosi rizik pothvata. Ovakvo stanovište našlo je svoj odraz i u Međunarodnoj konvenciji za unifikaciju izvjesnih pravila koja se odnose na pomorsku pomoć i spasavanje (Bruxelles 1910) i koja težište odnosa postavljaju na brod.²

¹ Isp. Brajković dr. Vladislav: *Étude Historique de Droit Maritime Privé du Littoral Yougoslave*, Marseille 1933, str. 223 i sl; Volli Enzzio: *Assistenza e Salvataggio*, Padova 1957, str. 1 i sl; Brunetti: *Diritto Marittimo Privato*, Torino 1929, vol. I str. 190 i sl. Vol. III str. 288 i sl; Kennedy: *Civil Salvage*, forth ed, London 1958 str. 9 i sl; Ripert: *Droit Marittime*, Paris 1953, Vol. III str. 102 i sl; Wüstendörfer: *Neuzeitliches Seehandelsrecht*, Tübingen 1950, str. 410.

² Isp. Konvencija čl. 1.

Međutim, pružanja pomoći i spasavanja, ne može biti bez učešća i rada ljudi zaposlenih na brodu, tj. posade pa se nužno nametnulo pitanje, koja i kakva nagrada pripada osobama koje su kao članovi posade broda spasioca učestvovali u spasavanju, kao i pitanje da li i kakvu nagradu zaslužuju i trebaju da dobiju eventualno ostale osobe, koje nisu članovi posade broda spasioca, ali su aktivno učestvovali u spasavanju i svojim radom i sposobnošću doprinijeli krajnjem rezultatu spasavanja. Naime, načelo izraženo u već spomenutoj konvenciji, kao i u teoriji i praksi pomorskog prava jest da svako djelo pomoći i spasavanja na moru koje je dalo koristan rezultat daje pravo na pravičnu nagradu.³

Praksa i teorija pomorskog prava bez izuzetaka priznaju posadi broda pravo na odgovarajući dio nagrade, pa pomorski zakoni pojedinih zemalja o tome sadržavaju posebne odredbe u skladu sa načelom da svakom pripada nagrada prema zaslugama i zalaganju.⁴

Predmet našeg razmatranja je pitanje prava posade broda i drugih osoba koje su učestvovali u spasavanju na nagradu, odnosno dio nagrade za spasavanje, pa ćemo se u našem prikazu uglavnom ograničiti samo na razmatranje koji i koliki dio nagrade za spasavanje pripada:

- a) članovima posade broda spasavaoca;
- b) pojedinom članu posade broda spasavaoca;
- c) učesnicima u spasavanju koji nisu članovi posade;
- d) članovima posade spašenog broda odnosno broda u opasnosti i
- e) kako članovi posade odnosno druge osobe ostvaruju svoja prava na odgovarajući dio nagrade.

II

PODJELA NAGRADE IZMEĐU BRODARA I POSADE

Pitanje podjele nagrade za spasavanje između brodara i posade s jedne strane, kao i pitanje interne podjele odnosno dijela nagrade na pojedine članove posade s druge, različito je rješavano kako u pomorsko pravnim propisima pojedinih zemalja tako i u praksi, no načelo da posada broda spasavaoca ima pravo na dio nagrade priznaje teorija i praksa pomorskog prava svih zemalja.⁵

Rješavajući pitanje visine dijela nagrade koji pripada posadi i praksa i teorija u pojedinim zemljama polaze sa različitih stanovišta, dodjeljujući posadi broda spasavaoca veći ili manji dio nagrade. U svrhu boljeg pregleda iznosimo nekoliko rješenja:

³ Isp. čl. 2 st. 1 Konvencije.

⁴ Čl. 4 Konvencije glasi: »Iznos nagrade utvrđuje ugovor stranaka, a u nedostatku ugovora sudija. To važi isto i o proporciji u kojoj se ta nagrada ima podijeliti između spasilaca«.

⁵ Isp: Talijanski Cod. nav. čl. 496; Njemački H.G.B. par. 742; Švicarski pomorski zakon od 23. 9. 1953. čl. 75; Francuski zakon od 29. IV. 1916. čl. 6; itd.

talijski Codice della Navigazione u čl. 496, određuje da posadi pripada jedna trećina nagrade za spasavanje, a dio te nagrade ne može biti ugovoren niže od polovine njenog iznosa;

njemački H.G.B. par. 742. određuje da brodaru pripadaju 2/3 nagrade; 1/6 zapovjedniku, a druga šestina ostalim članovima posade;

švicarski zakon u čl. 75 i francuski zakon u čl. 6 određuje da posadi pripada 1/2 nagrade za spasavanje;

u engleskoj judikaturi dosuđuje se posadi na ime dijela nagrade između 5 i 10⁰/o ukupne nagrade.⁶

S obzirom na izloženo postavlja se pitanje kako bi to trebalo riješiti u našem zakonodavstvu, tj. da li bi posebnim propisom trebalo odrediti dio nagrade koji pripada posadi tako da taj dio bude tačno određen ili pustiti da ga od slučaja do slučaja utvrđuje i određuje sud ili neki drugi organ vlasti po slobodnoj ocjeni, ili unutar unaprijed određenog raspona.

Razmatrajući postavljeno pitanje treba voditi računa ne samo o općem načelu da se nagrada daje prema zaslugama, znanju, sposobnosti i zalaganju pojedinaca, opasnosti u kojoj se nalazio spaseni brod i okolnosti da je brodar u akciji spasavanja stavio u rizik svoj brod, nego i o prirodni radnog odnosa i posebnom statusu posade na našim brodovima. Naime, posada broda kao dio kolektiva broderskog poduzeća – brodarka – ima poseban položaj u broderskom poduzeću kao zasebna radna i obračunska jedinica s jedne strane, a s druge strane članovi posade jesu ili mogu biti istodobno i članovi organa samoupravljanja broderskog poduzeća ili pak broda spasavaoca kao zasebne pogonske jedinice. S obzirom na takav položaj i odnos posade prema brodaru kod nas, čini se da ne bi bilo pogodno ni uputno da se omogućiti posadi da njeni članovi zasebno ili putem broderskog odbora sklapaju poseban ugovor o podjeli nagrade za spasavanje. Pogađanje oko visine odnosno kvote dijela nagrade za spasavanje koji bi u pojedinom slučaju imao da pripadne posadi, čini se da ne bi bilo u skladu sa statusom posade kao ni sa principima samoupravljanja. Nadalje čini se da ne bi bilo ni najpogodnije rješenje, da se određivanje kvote nagrade za spasavanje prepusti sudu ili kom drugom organu vlasti, tj. da odnosni organ u skladu s već poznatim načelima, a po svom nahodjenju i slobodnoj ocjeni, određuje koliki će dio čiste nagrade za spasavanje pripasti posadi pa i unutar unaprijed određenog raspona npr. od 10–70⁰/o.

Da bi se stimulirala mogućnost donošenja brze i efikasne odluke posade broda kao cjeline da li će učestvovati u spasavanju te da bi se dao podsticaj za što veće zalaganje, čini se da bi bilo najpogodnije kad bi se utvrdio stalan i nepromjenljiv dio nagrade spasavanja koji pripada posadi bez obzira na okolnosti pod kojima se spasavanje vršilo. Naime, ako svaki član posade unaprijed zna koji će i koliki dio nagrade pripasti posadi, takvo znanje može imati značajan utjecaj na rad i zalaganje ne samo čitave posade kao cjeline, već i svakog člana posade napose.

⁶ Isp. Kennedy o.c. str. 194; Vulli: o.c. primjedba na str. 208; Wüstendörfer: o.c. str. 417.

Što se tiče dijela nagrade spasavanja koji treba da pripadne posadi, odnosno kvote, čini se da bi bilo opravdano a i pravično da se čista nagrada koju dobiva brod spasavalac podijeli između broda i posade na jednake dijelove, tj. da brodar i posada dijele nagradu popola. Da bi ta kvota čiste nagrade bila dovoljna ukazuje i okolnost što će posada broda indirektno učestvovati i u koristi koju će brodersko poduzeće odnosno brodar imati dobitkom druge polovine nagrade. Naime, taj dio nagrade kao zaseban prihod i dobitak brodarima imat će utjecaja na visinu ličnog dohotka svakoga pojedinog člana kolektiva broderskog poduzeća, pa će članovi posade broda spasavaoca i tim putem ostvariti jedan, iako možda minimalan dio nagrade, koja pripada brodaru.

Određivanje manjeg dijela od polovine čiste nagrade posadi broda spasavaoca, čini se da ne bi davalo dovoljno podstreka za zalaganje i požrtvovniji rad s jedne strane, a s druge strane moglo bi se prigovoriti da brodar, odnosno ostali kolektiv broderskog poduzeća ostvaruje prihod bez vlastitog zalaganja i rada zahvaljujući upravo sposobnosti, zalaganju i požrtvovnosti članova posade broda spasavaoca kao cjeline ili pojedinaca, koji su svojim naročitim zalaganjem i umješnošću zaslužni da je spasavanje uspješno i da je dalo pozitivne rezultate i zasluženu nagradu u visini kako je dosuđena brodu.

III

INTERNA PODJELA DIJELA NAGRADE IZMEĐU POJEDINI ČLANOVA POSADE

Postavlja se pitanje da li dio nagrade koja pripada posadi treba dijeliti na jednake dijelove na sve članove posade, ili ovu internu diobu treba vršiti na osnovu posebnog kriterija, koji bi trebalo ili propisati ili kriterija koji općenito služi kao podloga za dobivanje određenog ključa raspodjele.

Rješavajući to pitanje i teorija i praksa pomorskog prava raznih zemalja polazila je sa različitih stanovišta. U internoj podjeli naročito mjesto zauzima zapovjednik broda, te je zapovjedniku dodjeljivan veći ili manji dio nagrade koji je kao integralni dio nagrade pripadao posadi broda spasavaoca. Prema njemačkom pravu zapovjedniku pripada 1/6 čiste nagrade, a druga šestina se dijeli na ostale članove posade (drukcije kod jedrenjaka). Podjelu druge šestine ostalim članovima posade vrši zapovjednik na osnovu oglašenog plana podjele pri čemu uzima u obzir lično i stvarno zalaganje svakog pojedinog člana posade napose. Protiv ovog plana moguća je žalba nadležnom pomorskom organu koji donosi o planu podjele konačnu odluku.⁷

Engleska sudska praksa u pogledu interne podjele nagrade, također u nizu slučajeva daje zapovjedniku veći dio nagrade obično 1/3, za internu podjelu uz ostale okolnosti uzimana je i veličina plaće. Međutim, ako

⁷ Isp. Njemački H.G.B. par. 479.

se jedan član posade naročito istakao prilikom spasavanja tada je njegov udio mogao sud povećati. Načelno, oficiri broda i posada učestvuju u podjeli nagrade podjednako, ali se izuzetak može učiniti za navigacione oficire, čiji dio može biti veći od dijela oficira stroja. Za posebne usluge i rad pojedinom članu posade pripada i posebna nagrada koja može prijeći i dio nagrade koji se dosuđuje zapovjedniku.⁸

Talijanska praksa polazi od načela da se interna podjela ima izvršiti na sve članove posade vodeći računa o radu koji je svaki pojedini član posade izvršio.⁹ Pošlo se naime od stanovišta da dio nagrade koji dobiva posada ne treba smatrati integralnom kvotom, koja se ima dijeliti na sve članove posade podjednako već se podjela ima izvršiti u proporciji sa doprinosom koji je svaki pojedini član posade uložio pri spasavanju.

Rješavajući to pitanje kod nas treba poći s općeg stanovišta socijalističkog prava – »svakom prema njegovoj sposobnosti i zalaganju« – i držati u vidu da bez sudjelovanja svih članova posade bez razlike ne bi bilo moguće zamisliti spasavanje, a niti bi se mogao postići konačni rezultat koji je donio pravo na nagradu. S obzirom na to opravdano bi bilo da svi članovi posade broda spasavaoca bez razlike dobivaju jedan određeni dio nagrade podjednako. S druge strane valja uzeti u obzir da prilikom izvođenja jednog rada, a napose prilikom spasavanja, svi članovi posade ne mogu imati jednaku zaslugu, a niti se svi jednako zalažu da bi se postigao krajnji rezultat. Nesumnjivo je da stanovita veća ili manja zasluga može da pripadne jednom ili nekolicini članova posade, koji su se naročito istakli pri radu ličnom požrtvovnošću, snalažljivošću, sposobnošću ili stručnom spremom. S obzirom na to opravdano bi bilo da se pola nagrade koja pripada posadi dijeli na sve članove posade jednako, a druga polovina da se dijeli po kriteriju, odlučnosti i umješnosti u zapovjedanju i izvršenju spasavanja, izlaganju opasnosti, uloženom trudu i drugim važnim okolnostima, koje su utjecale na krajnji rezultat spasavanja.

Prilikom razdiobe druge polovine trebat će posebno voditi računa o tome koliko je zapovjednik zaslužan za samo spasavanje i postizanje rezultata spasavanja, vodeći računa napose o njegovoj odlučnosti i umješnosti u zapovjedanju i izvršenju spasavanja. Naime, često će pozitivan ishod spasavanja zavisiti upravo od spomenutih osebina zapovjednika, koji je u krajnjoj liniji organizator čitavog pothvata. U teoriji i praksi spasavanja ističe se da lična sposobnost i umješnost zapovjednika treba da bude posebno nagrađena, te da s obzirom na to zapovjedniku pripada i zaseban dio ukupne nagrade koja pripada posadi. Kod nas ne bi trebalo poći linijom posebnog određivanja dijela nagrade zapovjedniku bez obzira na njegovu sposobnost i zalaganje i nezavisno od drugih članova posade, ali da je potrebno da se zapovjedniku, kad on to zasluži, dade posebna nagrada za njegovu umješnost i sposobnost čini se da nije potrebno posebno raspravljati niti to posebno naglašavati.

⁸ Isp. Kennedy o.c. str. 126, 233 i 236 te 243.

⁹ Isp. Volli o.c. str. 243.

Što se tiče raspodjele drugog dijela nagrade među ostale članove posade koji su se posebno istakli, valja tu podjelu izvršiti tako da taj dio dobivaju samo oni članovi posade koji su prilikom spasavanja svojim radom i izuzetnim zalaganjem doprinijeli pozitivnom rezultatu spasavanja, pa pojedini član posade koji se naročito istakao može dobiti i veći dio od zapovjednika ako to zaslužuje.

Internu raspodjelu nagrade treba da izvrši brodski odbor, odnosno komisija koju bi za taj slučaj imenovao odbor. Ako brod nema brodskog odbora, onda bi podjelu nagrade trebalo povjeriti posebnoj komisiji od najmanje 3 člana koju bi za takav slučaj izabrala posada.

Svakom članu posade treba dati mogućnost i pravo da prigovori odluci o diobi kako ju je donio brodski odbor odnosno komisija. Trebalo bi odrediti da se odluka pobija tužbom na nadležni sud za pomorske sporove, a ne možda žalbom na neki drugi organ upravljanja brodarskog poduzeća. Ako bi o prigovorima, odnosno žalbi, trebao da rješava neki drugi organ, a ne sud, onda bi bilo najpogodnije da žalbeni organ protiv odluke o podjeli bude određeni organ stručnog sindikata pomoraca ili eventualno lučka kapetanija, dakle neki organ van brodarskog poduzeća. U svakom slučaju čini se da bi pobijanje odluke trebalo vršiti neposredno tužbom na nadležni sud, jer će sud moći najbolje riješiti sva eventualna sporna pitanja koja se tu mogu pojaviti s obzirom da bi trebalo dati mogućnost da se odluka o žalbi pobija tužbom sudu jer se neposrednom tužbom postiže brže i neposrednije rješenje.

Rok za podnošenje takve tužbe ili eventualno žalbe trebao bi da bude duži, najmanje 30 dana, vodeći računa o prirodi posla članova posade. Ukoliko bi se usvojio sistem dvostepenog rješavanja, tj. žalbe nekom administrativnom organu, tada bi trebalo omogućiti da se drugostepeno rješenje može pobijati tužbom na sud.

IV

PRAVO TREĆIH OSOBA NA DIO NAGRADE KOJI PRIPADA POSADI

Odjelito je pitanje, imaju li treće osobe koje nisu članovi posade pravo na učešće u raspodjeli onog dijela nagrade koji pripada posadi broda spasavaoca, tj. osobama kao što su npr. pilot broda spasavaoca ili spasenog broda odnosno putnici broda spasavaoca ili spasenog broda, te konačno članovi posade spasenog broda. Razmatrajući to pitanje sa staništa da svako djelo pomoći ili spasavanja na moru koje je dalo koristan rezultat daje pravo na pravičnu nagradu, trebalo bi na gornje pitanje u načelu odgovoriti potvrdno. Međutim, u praksi i teoriji osporava se to pravo trećim osobama, te se priznaje izuzetno i samo onda kad te osobe ispune potrebne uvjete. Prvenstveno se ističe da treće osobe nisu članovi posade, pa da je to već razlog, da im se uskrati da učestvuju u nagradi koja pripada »posadi« broda spasavaoca. Ističe se npr. za pilota

da on na brodu vrši zasebnu uslugu za plaću, pa stoga i ne može imati pravo da učestvuje u podjeli nagrade za spasavanje koja pripada posadi osim ako je njegovo djelovanje prilikom spasavanja bilo izvanredno i takvo da se ono ni u kom slučaju ne može smatrati redovnom pilotskom uslugom. Osim toga traži se da je djelovanje pilota dalo koristan rezultat tj. da djelovanje pilota prilikom spasavanja treba da ima sve elemente koji inače karakteriziraju spasavanje, dakle dobrovoljnost, zalaganje i koristan rezultat.¹⁰

Putnici broda spasavaoca ili putnici spasenog broda također načelno ne bi imali pravo učešća u podjeli nagrade sa posadom broda spasioca, jer se ne smatraju posadom. Međutim, ako se netko od putnika kao dobrovoljac svojim radom, naporima i zalaganjem uvrstio u redove posade i s njima se izjednačio te je tako doprinio korisnom rezultatu, očito je da će takva osoba imati pravo učešća u podjeli nagrade sa posadom te da će za njega vrijediti, što se tiče podjele nagrade, isti kriteriji i pravila kao i za ostale članove posade.¹¹

Pravo učešća u podjeli nagrade koja pripada posadi broda spasioca kao i uopće pravo na nagradu, posadi broda u opasnosti naročito se osporava. Teorija i praksa pomorskog prava u načelu ne priznaje posadi ugroženog broda pravo na nagradu za spasavanje vlastitog broda.¹² Polazi se naime od postavke da je posada ugroženog broda već iz ugovora o radu dužna da vrši poslove spasavanja svog broda kao dio svojih redovnih dužnosti koje izviru iz radnog odnosa. Drži se da je posada ugroženog broda dužna da uloži svaki napor da bi se brod spasio iz pogibije u kojoj se našao, pa s obzirom na to da članovima posade ugroženog broda ne pripada nikakva nagrada za spasavanje, pa ni onda kad je ta posada sama i bez tuđe pomoći svojim radom i zalaganjem spasila brod.

Ipak, u izvanrednim slučajevima priznaje se pravo na nagradu za spasavanje i članovima posade ugroženog broda. Da bi se zahtjev za nagradu priznao članovima posade ugroženog broda traži se prvenstveno da je radni odnos između posade i ugroženog broda stvarno prestao tj. da djelovanje posade ugroženog broda ima karakteristiku dobrovoljnog djelovanja trećih lica. Da bi se pak to ispunilo traži se: a) da je prestanak radnog odnosa nastao odlukom zapovjednika ugroženog broda tj. naredba da posada napusti brod; b) da je posada stvarno napustila brod; c) da je tek nakon toga započelo spasavanje ugroženog broda bilo od strane pojedinog člana posade ili grupe članova samostalno ili u zajednici s posadom broda spasavaoca.¹³

S obzirom na niz spornih pitanja koja se mogu pojaviti u ovakvom slučaju, bilo bi uputno da se i ova pitanja kod nas riješe na pogodan način propisom kako bi se izbjegle sumnje i pružila osnova za pravilno rješenje toga inače spornog pitanja.

¹⁰ Kennedy o. c. str. 44, 50, 237 i 250; Volli: o. c. str. 210 i sl.

¹¹ Isp. Volli: o. c. str. 210; Kennedy o. c. str. 26, 75, 241.

¹² Isp. Wüstendörfer: o. c. str. 413; Kennedy o. c. str. 31 i sl; Volli: o. c. str. 25, 167; Ripert: o. c. str. 141 i sl.

¹³ Isp. Volli o. c. str. 167; Kennedy o. c. str. 31 i 60; Ripert: o. c. III. 141.

Čini se da bi to pitanje trebalo kod nas riješiti tako da se posadi ugroženog broda prizna pravo na nagradu odnosno učešće u podjeli s posadom broda spasioca jedino i samo onda ako je članu ili čitavoj posadi ugroženog broda prestao radni odnos prije početka spasavanja odnosno prije nego je ugroženi brod došao u opasnost, te uz uvjet da odnosni član posade dokaže da je na ugroženom brodu izvršio radnju koja ne bi spadala u njegovu redovnu dužnost, kao člana posade ugroženog broda.¹⁴

Da bi se moglo uzeti da je radni odnos člana posade ugroženog broda prestao napuštanjem broda moraju biti ispunjene ove pretpostavke:

- a) da je napuštanje broda uslijedilo na moru a ne uz obalu;
- b) da je napuštanje učinjeno bez namjere i nade na ponovni povratak na brod tj. definitivno;
- c) da je napuštanje učinjeno u dobroj vjeri s obzirom na veličinu opasnosti i u namjeri spasavanja života;
- d) da je napuštanje uslijedilo po naredbi zapovjednika broda, a nakon odluke brodskog odbora, kao posljedica oštećenja broda i događaja koji ugrožava brod.

Tek po ispunjenju tih pretpostavki moglo bi se prihvatiti da je radni odnos prestao i da se član posade ugroženog broda može smatrati spasiocem sa svim pravima koja izvire iz akta spasavanja. Naravno, pri ocjeni statusa spasioca, kod članova posade ugroženog broda, treba posebno voditi računa da do napuštanja broda i potrebe spasavanja nije došlo krivnjom ili propustom članova posade ugroženog broda, jer bi u takvom slučaju na strani posade nedostajao osnovni element a to je »savjesnost i poštenje«.

V

PRAVO NA NAGRADU POSADE BRODOVA NAMIJENJENIH SPASAVANJU

Posebnu kategoriju spasavaoca sačinjava posada brodova opmreljenih i namijenjenih spasavanju. Teorija i praksa pomorskog prava načelno uskraćuje posadi takvih brodova pravo na zahtjev za dio nagrade koju je brod spasavalac zaslužio. Naime, drži se da je zadatak posade takvih brodova upravo spasavanje i pružanje pomoći te da je obaveza za naročitu sposobnost, stručnost i umješnost kao i zalaganje pri spasavanju u stvari ugovorna obaveza iz radnog odnosa. Nadalje lični prihodi, tj. plaća članova posade takvih brodova, kao i ostali lični dohoci, s obzirom na posao koji posada odnosnih brodova obavlja, posebno su usklađeni, pa ne bi bilo osnova da se posadi takvih brodova prizna pravo na dio nagrade. Pravo na dio nagrade posadi takvih brodova ne priznaje ni teorija ni praksa u drugim zemljama¹⁵ iz istih ili sličnih razloga. Ipak treba

¹⁴ Desio se slučaj da je član posade, da bi spasao brod i teret od neposredne opasnosti, dobrovoljno izložio svoj život i pri tom dobio tešku tjelesnu povredu ili čak izgubio život. U takvom slučaju tom članu posade treba dati potpuno pravo na nagradu za spasavanje iako radni odnos faktično ni pravno nije prestao.

primijetiti da se i pri spasavanju od strane brodova opremljenih za pružanje pomoći i spasavanja, dakle kod profesionalnih spasavalaca, može desiti da pojedini član posade ovakvog broda uloži naročiti trud i pokaže posebnu umješnost, pa se opravdano može postaviti pitanje, da li bi u takvom slučaju odnosni član posade imao pravo na posebnu nagradu i da li bi mu je valjalo priznati. Poreći u osnovi moralno pravo takvog člana posade profesionalnog broda spasioca je nemoguće, no pravo takvog člana posade na posebnu nagradu ne bi moglo ni trebalo biti predmet nekoga samostalnog pravnog zahtjeva prema ugroženom brodu ili spasenima. Ovakav zahtjev, čini se, mogao bi član posade takvog broda istaći jedino prema spasiocu i to bi se pitanje moglo riješiti samo u krugu spasilačkog poduzeća na način, kako to predviđaju statuti ili pravila poduzeća u pogledu nagrađivanja članova kolektiva spasilaca za izvanredne zasluge i zalaganje.

VI

PRAVO NA DIO NAGRADE POSADE RATNIH BRODOVA I BRODOVA U JAVNOJ SLUŽBI

Zasebno je pitanje da li pravo na dio nagrade ima posada ratnih brodova, odnosno posada brodova koji su u neprivrednoj službi organa vlasti, tj. posada tzv. »javnih brodova«. S obzirom na poseban status odnosnih brodova, pa time i poseban status članova njihove posade, a s obzirom na njihove posebne dužnosti i zadatke, na prvi pogled moglo bi se, navodeći niz razloga, odreći pravo na zahtjev za dio nagrade. Međutim čini se da bi ipak i članovima posade takvih brodova trebalo priznati pravo na dio nagrade za spasavanje u skladu sa već prije iznesenim općim načelima o spasavanju. Koliki bi dio nagrade za spasavanje, koju je dobio ratni brod ili brod u javnoj službi, trebao da pripadne posadi tih brodova, treba da se riješi posebnim propisima, koje će donijeti u svom djelokrugu vojni odnosno administrativni organi kojima odnosni brodovi pripadaju. Opći propisi koji vrijede za spasavanje, izvršeno po brodovima trgovačke mornarice, ne bi trebali da rješavaju i pitanje prava na nagradu ratnih brodova i brodova u javnoj službi.

VII

LEGITIMACIJA POSADE BRODA NA ZAHTJEV ZA ISPLATU DIJELA NAGRADE KOJI PRIPADA POSADI

S obzirom na specifične odnose spasavanja, a budući da je nosilac pothvata spasavanja brod, posadi broda spasavaoca osporavalo se u teoriji pravo na neposredni zahtjev (aktivnu legitimaciju) prema spasenima za isplatu dijela nagrade koji pripada posadi broda spasioca.

¹⁵ Isp. Wüstendörfer o.c. str. 418; H.G.B. par. 749; Volli o.c. str. 206 i sl; Cod. nav. čl. 496.

Isticalo se da bi posada broda spasioca bila legitimirana jedino prema brodaru broda spasioca s kojim je u radnom odnosu, pa stoga da posada kao cjelina, a ni pojedini članovi posade zasebno, ne bi bili legitimirani za podnošenje tužbe sa zahtjevom na otpadajući dio nagrade prema spasenima. Međutim u praksi, posadi broda spasioca priznavalo se pravo na neposredni zahtjev za isplatu primjerene kvote nagrade za spasavanje (aktivna legitimacija) prema spasenima.¹⁶

Razmatrajući to pitanje sa stanovišta našeg prava, a u vezi s tekstom konvencije, također bi se postavilo i kod nas pitanje postojanja aktivne legitimacije posade prema spasenima. Stoga je potrebno da se i pitanje riješi posebnim propisom kako bi se izbjegle nejasnoće. Ako se posadi ne bi priznalo pravo da samostalno ostvaruje zahtjev za isplatu nagrade prema spasenima, sigurno je da bi barem teoretski, prava posade prema spasiocima mogla biti osujećena ili dovedena u pitanje. Naime, brodar broda spasioca u datom slučaju, mogao bi se odreći nagrade i time onemogućiti posadi da dođe do njenog dijela. Napose bi to pitanje bilo vrlo složeno u slučaju kad se radi o spasavanju broda istog broдача, jer brodar ne bi sam prema sebi isticao zahtjev za nagradu za spasavanje. Isto tako moglo bi se dovesti u pitanje stjecanje prava na nagradu odugovlačenjem likvidacije odnosa između broda spasioca i spasenog, dakle dopuštanjem nastupa zastarjelosti potraživanja. Da se to izbjegne, potrebno je da se pitanje zahtjeva članova posade broda spasioca prema spasenima riješi na takav način da se posadi prizna pravo na neposredni zahtjev za isplatu prema spasenima bilo bezuvjetno bilo pod određenim uvjetima.

Budući da spasiocu tj. brodaru broda spasioca, treba priznati pravo da on samostalno ostvaruje zahtjev na nagradu prema spasenom brodu u cijelosti, tj. za dio koji otpada na njega kao i za dio koji otpada na posadu, to je jasno da će brodar prilikom podizanja takvog zahtjeva moći podići zahtjev za cijelu nagradu i nastupiti samostalno. Ni u kom slučaju ne bi se moglo uzeti da je njegovo pravo zahtjeva za isplatu čitave nagrade ograničeno pravom posade na otpadajući dio. Naime, isplatom čitave nagrade brodaru broda spasioca, spaseni se oslobađaju bilo kakve obaveze prema posadi broda spasioca, pa u takvom slučaju posada broda ne bi imala pravo na neposredni zahtjev za isplatu dijela nagrade prema spasiocima, jer je taj zahtjev postavljanjem zahtjeva broдача konsumiran. U takvom slučaju brodar tražeći isplatu čitavog iznosa nagrade nastupa kao zakonski zastupnik posade. Međutim, ako u određenom roku brodar broda spasioca ne koristi svoje pravo, tj. ne podigne zahtjev za isplatu nagrade u određenom roku, (taj rok može biti između 6 i 12 mjeseci, po završenom spasavanju), tada bi posada po izminuću tog roka mogla neposredno nastupiti prema spasenima sa zahtjevom za isplatu onog dijela nagrade koji joj pripada. Prema tome ako se i kada se posadi broda prizna legitimacija na zahtjev za isplatu dijela nagrade i pod takvim uvjetom, onda je ona aktivno legitimirana od samog momenta nastanka obveze, no njen je zahtjev ograničen s obzirom na rok dospijelosti potraživanja. Naime, neposredni zahtjev posade za isplatu dijela nagrade

¹⁶ Volli: o.c. str.

za spasavanje dopijeva prema spasenima tek po izminuću određenog roka po završenom spasavanju. Ako bi posada prije izminuća tog roka podigla tužbu, ne bi joj se mogao prigovoriti nedostatak aktivne legitimacije, već bi se samo mogao istaći prigovor preuranjenosti tužbenog zahtjeva.

Aktivnu legitimaciju na zahtjev posade prema spasenima može se priznati samo posadi kao cjelini a ne svakom pojedinom članu posade napose i to stoga što dio nagrade koji pripada posadi predstavlja integralnu kvotu koju duguju spaseni s jedne strane a s druge strane za internu podijelu odnosno kvote vrijede posebni kriteriji. U svakom slučaju bilo bi procesualno neekonomično kad bi se svakom pojedinom članu posade priznalo samostalno pravo zahtjeva prema spasenima za otpadajući dio nagrade na njega. Naime, taj dio nagrade redovno je neizvjestan u pogledu visine i treba ga posebno određivati pa bi priznanje legitimacije pojedinom članu posade na neposredni zahtjev prema spasenima, moglo dovesti do niza teškoća i odugovlačenja u rješenju osnovnog pitanja tj. utvrđivanja kvote nagrade koja pripada posadi kao cjelini. S obzirom na to, a kako kod nas postoji brodski odbor, treba odrediti osobu koja će biti ovlaštena da u ime posade podigne tužbu kao njen zakonski zastupnik. U slučaju kad brod ima brodski odbor ta bi osoba mogla biti predsjednik broskog odbora, te bi je trebalo smatrati zakonskim parničnim punomoćnikom posade ad hoc. U slučajevima gdje ne postoji odbor valjalo bi to pravo priznati zapovjedniku broda spasioca, ili eventualno članu posade koji bi prvi podnio tužbu za isplatu dijela nagrade. Donošenjem posebnih propisa kojima će biti obuhvaćena i regulirana materija pružanja pomoći i spasavanja na moru, nesumnjivo će se riješiti čitav niz otvorenih pitanja i popuniti velika praznina u kodifikaciji našega pomorskog prava.

R é s u m é

PARTICIPATION DE L'ÉQUIPAGE À LA RÉPARTITION DE LA RÉMUNÉRATION DE SAUVETAGE

Le droit maritime contemporain de tous les pays prévoit la participation du capitaine et des autres membres de l'équipage dans la répartition de la rémunération de sauvetage. Cette répartition est réglée de manière différente dans les législations nationales. En droit yougoslave, de lege ferenda, il faut résoudre ce problème soit en laissant aux tribunaux ou à d'autres organes publiques le soin de procéder de cas en cas à la fixation des critères de répartition, soit en précisant dans la future loi un critère déterminé. L'auteur propose d'adopter la seconde solution en fixant que la moitié de la rémunération de sauvetage doit être distribuée parmi l'équipage.

En tenant compte du fait que sans la présence de tous les membres de l'équipage il n'y aurait pas eu de sauvetage, il faudrait la moitié de la part reconnue à l'équipage distribuer sans discrimination pro capita à tous les membres de l'équipage. L'autre moitié devrait être répartie selon les efforts et les mérites individuels des membres de l'équipage et bien entendu du capitaine.

L'auteur considère qu'on ne devrait pas reconnaître aux membres des équipages de navires exclusivement affectés aux opérations de sauvetage aucun droit à une participation à la répartition de la rémunération.

Des dispositions spéciales devraient régler le droit à rémunération des équipages des navires de guerre et des navires affectés exclusivement à un service public gouvernemental.

Enfin l'auteur considère que si l'armateur ne procède pas à la réalisation de son droit à la rémunération, les membres de l'équipages, sous des conditions détaillées qu'il énumère, doivent avoir un droit d'action direct.

ZBORNIK
ZA POMORSKO PRAVO

ZAGREB

1967